

милку? Може, необхідно створити колегію Конституційного Суду, що своїм правовим актом могла б залишити рішення Конституційного Суду чинним або направити його на новий розгляд? До того ж, якщо Конституційний Суд прийняв необгрунтоване рішення, за яке проголосувало 12 суддів, а 6 суддів – проти, це також спричинить різне тлумачення.

Таким чином, запропонована процедура взаємодії Генеральної прокуратури й Конституційного Суду сприятиме підвищенню ефективності їхньої діяльності у сфері охорони й захисту прав і свобод людини.

Крючко Ю. І.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРОКУРАТУРА ЯК СУМІЖНИЙ ІНСТИТУТ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Євроінтеграційний вибір України потребує реформування прокуратури відповідно до європейських стандартів. Орієнтація нашої держави на європейські цінності, євроінтеграційний вектор розвитку потребують об'єктивації засад діяльності прокуратури України в контексті євроінтеграційних спрямувань, що, згідно з рішеннями Ради національної безпеки і оборони України щодо невідкладного реформування прокуратури, на сьогодні набуває особливо важливого значення для забезпечення національної безпеки України.

Новий закон «Про прокуратуру» спонукає до концентрації зусиль щодо об'єктивації його положень у правовій реальності в контексті євроінтеграційних спрямувань України. У «Резолюції Європейського парламенту по Україні» наголошується, що Європейська перспектива України ґрунтується на політиці систематичних реформ; рамки, створені Угодою про асоціацію, нададуть Україні важливий інструмент модернізації для здійснення внутрішніх реформ, стануть засобом національного примирення, допоможуть країні подолати негативні тенденції та наблизитись до європейської перспективи на засадах цінностей демократії, верховенства права та прав людини.

Зауважимо, що у європейських країнах існують різні моделі прокуратури, відповідно до яких виділяють чотири типи: держави, у яких прокуратура входить до складу Міністерства юстиції, хоча при цьому може належати до органів правосуддя і діяти при судах, а прокурори – до суддівського корпусу («магістрату»); держави, де прокуратура повністю входить до складу судової системи та працює при судах або користується в межах судової влади адміністративною автономією; держави, де прокуратура виділена в самостійну систему і підзвітна парламенту чи главі держави; держави, де прокуратури або її прямого аналога не існує. Сьогодні Україна має зробити власний вибір національної моделі прокуратури.

На характер правового статусу прокуратури України впливають наступні чинники: потреба в євроінтеграції, вітчизняні традиції державотворення, специфічні умови переходу від авторитарного до демократичного державного режиму, наявність гострих соціально-політичних конфліктів у суспільстві і владних структурах, поширення правового нігілізму в органах влади, високий рівень корупції у владних структурах, низький рівень правосвідомості та правової культури громадян. Погодимось, що ймовірність забезпечення незалежності прокуратури у межах гілки виконавчої влади дуже низька, особливо

зважаючи на принципи структурування та функціонування органів виконавчої влади, як-от: чітка ієрархія і підпорядкованість нижчестоящих органів вищестоящим. Очевидно, що у сучасних умовах недоцільно вводити прокуратуру в систему виконавчої влади, оскільки це може призвести до її політизації та втрати незалежності.

Вважаємо, що прокуратура, повинна належати до судової влади, водночас зберігаючи свою автономність. При цьому необхідно апелювати до Звіту Венеціанської комісії з європейських стандартів, у якому вказано: «Потрібно чітко розрізнити поміж можливою незалежністю служби обвинувачів або Генерального обвинувача на протигагу статусу обвинувачів, окрім генерального обвинувача, яка є радше «автономною», аніж «незалежною». Служби обвинувачів часто згадуються як «автономні», тоді, як окремі обвинувачі згадуються як «незалежні». Будь-яка «незалежність» служби обвинувачів за своєю сутністю відрізняється за обсягом від незалежності суддів. Основний елемент такої «зовнішньої» незалежності служби обвинувачів чи Генерального обвинувача, полягає у неприпустимості для виконавчої влади давати вказівки Генеральному обвинувачеві за окремими справами (та, звичайно, безпосередньо будь-якому іншому обвинувачу). Загальні вказівки, наприклад, здійснювати обвинувачення за окремими типами злочинів більш суворо або прискорено, здаються менш проблематичними. Такі вказівки можуть розглядатися як аспекти політики, що може належним чином вирішуватись парламентом чи урядом. Незалежність служби обвинувачення як таку, слід відрізнити від будь-якої «зовнішньої незалежності» обвинувачів. У системі ієрархічної субординації обвинувачі повинні виконувати директиви, настанови та вказівки керівників. Незалежність, у вузькому сенсі, можна розглядати як систему, в якій, здійснюючи власну діяльність згідно із законодавством, обвинувачі не повинні отримувати ані попереднього схвалення від вищих інстанцій, ані підтвердження своїх дій. Обвинувачі, окрім генерального обвинувача, частіше користуються гарантіями невтручання з боку своїх ієрархічних вищих інстанцій. Для того, аби уникнути неправомірних вказівок, необхідно розробити каталог гарантій невтручання у діяльність обвинувача. Невтручання означає забезпечення того, що дії обвинувача у суді вільні від зовнішнього тиску, а також від неправомірного чи незаконного внутрішнього тиску у середині самої системи обвинувачення. Такі гарантії повинні охоплювати призначення, дисциплінарні заходи/усунення з посади, але також специфічні правила ведення справ та процесу прийняття рішень».

Наголосимо, що у Висновку Європейської комісії «За демократію через право» (2006)029 на проєкт Закону України «Про внесення змін до Конституції стосовно прокуратури» зазначено, що з урахуванням особливої ситуації в Україні доречним є вибір на користь незалежної прокуратури як частини судової гілки влади за тієї умови, якщо загальний нагляд не покладатиметься на прокуратуру. Необхідно зважати й на Рекомендацію (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи, у якій вказано, що держави повинні забезпечити виконання прокурорами своїх професійних обов'язків без необґрунтованого втручання або необґрунтованого покладання на них цивільної, кримінальної й іншої відповідальності, а також вжити заходи для того, щоб компетенція й процесуальне положення прокурорів встановлювались законом таким чином, щоб не було жодних сумнівів у незалежності й неупередженості суддів. Зокрема, держави повинні гарантувати, що одна і та ж сама людина не може одночасно виконувати обов'язки прокурора й судді; якщо права система допускає, держава повинна вжити заходи для того, щоб уможливити послідовне виконання тією самою особою функцій прокурора й судді і навпаки. Такі зміни посади уможливлюються лише за зацікавленням особи й за умови дотримання необхідних обмежень; прокурори повинні поважати незалежність і неупередженість суддів; зокрема,

вони не повинні ані піддавати сумніву рішення суду, ані перешкоджати їхньому виконанню, окрім як при використанні свого права на оскарження або при здійсненні інших офіційних процедур (п. 19). Прокурори повинні періодично привселюдно звітувати у своїх діях у цілому й, зокрема, у тому, як вони здійснювали свої переважні права. Прокурори не повинні втручатися в діяльність законодавчої й виконавчої влади, однак для того щоб сприяти зміцненню справедливості й ефективності кримінальної політики, вони повинні співробітничати з урядовими органами й установами в тій мірі, у якій це визначено законом. Для забезпечення незалежності прокурорів, як наголошується у Бордоській Декларації, необхідно дотримуватись наступних вимог: щоб їх позиція та діяльність не була предметом впливу чи втручання з боку будь-якого зовнішнього джерела поза межами самої прокурорської служби; щоб їх призначення, просування по службі, гарантії перебування на посаді, включно з можливістю переведення лише на підставі закону або за їхньою згодою, та умови оплати праці забезпечувалися законом. У державі, яка керується верховенством права, ефективність прокурорської служби щільно пов'язана з наявністю прозорих правил щодо повноважень, підзвітності та відповідальності. Вказівки прокурорам повинні даватись у письмовому вигляді відповідно до закону, та, де це передбачено, оприлюднених інструкцій та критеріїв діяльності прокуратури. Перегляд на підставі закону рішення прокурора про порушення кримінальної справи чи відмову в цьому має бути безстороннім та об'єктивним. У будь-якому випадку оптимальна увага повинна надаватись інтересам потерпілого. Для належного відправлення правосуддя важливим є дотримання загальноприйнятих правових принципів та етичних норм фахівцями, залученими до судового процесу.

На нашу думку, оптимальним варіантом в актуальних умовах є віднесення прокуратури до системи судової влади, оскільки завдання прокуратури, будучи пов'язані зі здійсненням правосуддя, повинні визначати її місце у судовій гілці влади. Треба погодитись з С. Прилуцьким, що філософсько-правова природа судової влади – триєдина. Вона становить взаємозв'язок (боротьбу та єдність) обвинувачення, захисту й остаточного судження (рішення) й виражається у формулі теза/антитеза=синтез. А тому прокуратура повинна бути інтегрована саме до системи органів судової влади.

Курило О. М.,

кандидат юридичних наук, суддя Апеляційного суду Харківської області

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Однією з новацій чинного КПК України є суттєве розширення функції суду щодо контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів сторін кримінального провадження під час досудового розслідування, а також запровадження з цією метою інституту слідчого судді, як процесуальної фігури, яка спеціально уповноважена на здійснення такого контролю, шляхом перш за все вирішення питань, пов'язаних з обмеженням конституційних прав і свобод осіб та розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора.

Такий контроль, в тому числі, передбачає застосування слідчим, слідчим суддею низки заходів забезпечення кримінального провадження та розгляд клопотань про надання дозволу на проведення слідчих дій.